

K článku M. Kalába a Z. Strmisky: K některým otázkám marxistického pojetí sociologické teorie (Sociologický časopis 1967/1)

Autoři se ve svém článku, který byl také přednesen na VI. světovém sociologickém kongresu v Evianu, zabývají třemi okruhy problémů marxistické sociologie. Jejich článek je nejenom reprezentační ukázkou naší rychle se rozvíjející sociologie, ale pravděpodobně bude i sjednocujícím základem k další tvůrčí práci. Ve své stručné poznámce si v žádném případě nechci činit právo na kritické hodnocení, ale pouze poukázat na určité — i když snad méně podstatné — souvislosti.

Autoři v uvedeném článku rozlišují čtyři základní aspekty společenské struktury: 1. přírodní podmínky společenského života (příroda vnějšího prostředí a příroda v člověku), 2. lidé jako sociální činitelé, 3. činnosti lidí, 4. produkty činnosti lidí; a přímo uvádějí: „Mohli bychom říci, že struktura »přírodní podmínky — lidé — činnosti — kulturní produkty« vyjadřuje ze sociologického hlediska základní autentickou strukturu společenské reality...“ Postavíme-li vedle toho úryvek z knihy E. Chalupného: „Prvky civilizace jsou tedy: 1. činitelé, 2. činnosti, 3. výtvořby... Každý jev sociologický je buď činitelem, nebo činností, nebo výtvořbou, nebo jejich kombinací. Čtvrtého prvku mimo tuto trojici není...“ (*Systém sociologie v náčrtku*, str. 67–68) ..., vidíme pozoruhodnou shodu. Tato shoda ještě více vynikne, uvědomíme-li si, že E. Chalupný ve svém systému sociologie rozlišoval v kategorii činitelů 1. přírodní činitele vnější (přírodní prostředí) a vnitřní (přírodní vlast-

nosti člověka), a 2. kulturní činitele vnější (kulturní prostředí) a vnitřní (kulturní vlastnosti a lidské výtvořby).

Ke stejné pozoruhodné shodě dojdeme, srovnáme-li úryvek z uvedeného článku: „V marxistickém pojetí je lidská činnost ve své podstatě vždy určitou transformací subjektivního v objektivní, je určitou objektivací a současně je vždy určitou transformací objektivního v subjektivní, je určitou subjektivací...“ s úryvkem z uvedené knihy E. Chalupného: „Objektivace je vlastně korelativní výraz k subjektivaci...“ Pravíme-li tedy, že principem sociologických jevů jest objektivace, je to jen zkrácený výraz věty, že všechny jevy sociologické vyznačují se dvojí stránkou, subjektivní a objektivní“ (str. 20).

Snad není potřeba připomínat, že uvedené pojmy a kategorie jsou — alespoň do značné míry — jádrem a osou celého systému E. Chalupného. Nepřekvapuje mě také, že tyto pojmy a kategorie jsou znovu uplatněny, protože jsem byl i dříve přesvědčen o jejich dostatečné nosnosti, ale je mi líto, že se na E. Chalupného přitom tak trochu zapomnělo. V celém článku se totiž jeho jméno neobjevuje. Jistě se dá namítnout — a možná právem —, že autoři používají uvedené pojmy a kategorie v poněkud jiné rovině, apod. Dá se snad také namítnout, že poměrně krátký článek nemůže být zatěžován početnými citacemi a odkazy atd. Snad jsou i jiné možné námítky. Přesto se však domnívám, že naše současná sociologie nejenom může, ale snad by se i měla pokusit o navázání tvořivé kontinuity s naší minulou sociologickou tvorbou. A o toto navázání kontinuity mi v této poznámce šlo.

František Franta